

ปรัชญาโพสต์โมเดิร์น : พื้นฐานแห่งปรัชญาการศึกษา Postmodern Philosophy Basics of Educational Philosophy

พระครูภาวนาวัฒนบัณฑิต วิ. (มันจะนา)

Phrakhru bhavanavattanabundit Vi. (Manjana)

ธรรมสถานมูลนิธิพุทธมหาเมตตา

Buddhamahametta

E-mail: vipassanathai2557@gmail.com

บทคัดย่อ

ปรัชญาจะมีความหมายต่อเมื่อปรัชญาเข้ามามีบทบาทต่อสังคม จะโดยวิธีใดก็ตาม จนทำให้สังคมตระหนักและรับรู้ถึงคุณค่าของปรัชญาและนำปรัชญาไปใช้กับสังคมในฐานะเป็นเข็มทิศและในฐานะเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมเพื่อนำสังคมไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ ปรัชญาในโลกนี้มีทั้งปรัชญาตะวันออกและปรัชญาตะวันตกปรัชญาทั้งสองส่วนนี้ล้วนมีบทบาทชี้นำสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยอาศัยผู้อุทิศร่างกาย สติปัญญา ความรัก และแรงแห่งความมุ่งมั่น เพื่อสถาปนาภูมิปัญญาให้แก่มนุษยชาติ

วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา วัฒนธรรมของมนุษยชาติมีมาทุกยุคทุกสมัย นับตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ คนเรามีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตโดยการล่าสัตว์ มีวัฒนธรรมในการเลือกคู่ มีวัฒนธรรมในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย แยกถิ่นกันอยู่ เรียกว่าอยู่ใครอยู่มัน ถ้าใครถ้ำมัน ใครมีอำนาจมากกว่าเป็นผู้ครอบครอง ยุคโบราณสังคมเริ่มแสวงหากฎเกณฑ์ ใช้กฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกัน เคารพกฎเกณฑ์มากขึ้น ไม่ยึดเอากำลังในการตัดสินชี้ขาดแต่ยึดกฎเกณฑ์ ทุกคนจะทำอะไรต้องคำนึงว่าผิดกฎหรือไม่ สังคมดี คือ สังคมที่ยึดกฎเกณฑ์ สังคมยุคกลาง เป็นสังคมที่อาศัยคำสอนทางศาสนาเข้าสู่ชีวิตและสังคมยึดศาสนาเป็นหลักของชีวิต คุณภาพของสังคมขึ้นอยู่กับ การเสียสละเพื่อสังคม สังคมยอมเสียสละทุกอย่างเพื่อความผาสุกในโลกหน้าโดยเชื่อมั่นว่า การเสียสละเพื่อศาสนาเป็นหนทางแห่งความสุขที่แท้จริง การลงทุนลงแรงเพื่อสร้างวัด สร้างโบสถ์ใหญ่โตหรูหราเป็นหลักค้ำประกันที่ดีที่สุดในโลกหน้า ส่วนสังคมสมัยใหม่ หรือสังคมนายุค มนุษย์ได้สร้างวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ขึ้นมาแทนที่วัฒนธรรมศาสนา เพราะมองเห็นว่าวัฒนธรรมศาสนาทำให้ความเจริญของวิทยาศาสตร์ล้ำหลังเทคโนโลยีจำเป็นต้องอาศัยวิทยาศาสตร์เป็นฐานวิทยาศาสตร์เท่านั้นที่ทำให้คนเรามีความสุขที่แท้จริง เป็นความสุขที่ชีวิตนี้ไม่ต้องรอชาติหน้า เพราะความสุขต้องพิสูจน์ได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

สังคม หมายถึง การรวมกลุ่มของประชาชนโดยอาศัยความเชื่อ ความผูกพันขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ยึดโยงประชาชนให้เข้ามารวมเป็นกลุ่มเป็นพวกเดียวกัน หลังนยุค หมายถึง กระบวนทรรศน์ที่คัดค้านแนวคิดแบบนยุคที่เดินตามวจนศูนย์นิยม คือ การเชื่อผู้ครองอำนาจโดยไม่กล้าคิดนอกกรอบ แต่หลังนยุคพยายามแสวงหาช่องทางใหม่ๆ ในการให้ประชาชนไม่ยึดติดอยู่กับกรอบความคิดเดิมๆ สังคมหลังนยุค หมายถึง สังคมที่ก้าวพ้นจากกรอบแนวคิดที่ตายตัว แต่พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนตนเองอยู่ตลอดเวลา กรอบความคิดเดิม หมายถึง กระบวนทรรศน์แบบนยุคที่เดินตามกรอบแนวคิดวิทยาศาสตร์ หรือยึดกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์มาเป็นสรณะ ออกนอกกรอบวิทยาศาสตร์เมื่อไหร่ถือว่าผิดทันที

นั่นคือการไม่เดินตามระบบโยชายุและเครือข่ายจะไม่ใช่ที่ยอมรับ สังคมในยุคกับสังคมหลังยุคมี
กระบวนการที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: โปสโตโมเดิร์น, พื้นฐานแห่งปรัชญา, การศึกษา

Abstract

Philosophy becomes meaningful only when it plays a role in society. By any means until society becomes aware and aware of the value of philosophy and applies philosophy to society as a compass and as a driving force for society to lead society to desired goals. Philosophy in this world includes both Eastern philosophy and Western philosophy. Both of these philosophies play a role in guiding society both in the past and in the present. By relying on those who dedicate their physical strength, intellect, love and determination. To establish wisdom for humanity.

Culture is something created by humans. Humanity's culture has existed in every era. Since ancient times People have a culture of living by hunting. There is a culture of choosing a partner. There is a culture in choosing where to live. Fighting for each other's place It is called a garage, someone's garage, someone's cave, a man's cave. Whoever has more power is the owner. In ancient times, society began to search for rules. Use rules for living together. Respect the rules more do not rely on force to make final decisions but adhere to rules. Everyone must consider whether it is against the rules or not. A good society is a society that adheres to rules. Medieval society was a society that relied on religious teachings to enter life and society. Adhere to religion as the main principle of life. The quality of society depends on sacrifice for society. Society is willing to sacrifice everything for permanent happiness in the next world, believing that Sacrifice for religion is the path to true happiness. Investing effort to build a temple Building a large and luxurious church is the best guarantee for the hereafter. As for the new society or modern society Humans have created a scientific culture to replace religious culture. Because it is seen that religious culture causes the growth of science to lag behind technology. It is necessary to rely on science as the science base only to make people truly happy. It is happiness that this life does not have to wait for the next life. Because happiness must be proven using scientific methods.

Society refers to the grouping of people based on beliefs. The bonds of tradition that tie people together into a single group. Post-Nova era refers to a viewpoint that opposes the Nava era idea that follows the concept of centrism, which is to believe in those in power without daring to think. Outside the box but after the modern era, we try to find new channels for people not to be stuck in the old mindset. Post-modern society It refers to a society that has moved away from fixed concepts. But ready to change yourself all the time. original frame of mind Refers to the modern perspective that follows the framework of science. Or take scientific rules as a refuge any time you deviate from the scientific

framework is considered wrong. That is, not following the network and the network will not be acceptable. Modern society and post-modern society have different perspectives.

Keywords: post modern, Basics of Philosophy, study.

บทนำ

ปรัชญาการศึกษามีความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะมีการศึกษาที่ใด ย่อมมีการนำปรัชญาการศึกษาไปใช้ที่นั่นเช่นเดียวกัน ที่ใดมีปรัชญาการศึกษาที่นั่นย่อมมีการจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ในการเรียนการสอน เพื่อใช้เป็นแนวทาง เป็นหลักการและเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ

ปรัชญาการศึกษาที่นำมาศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2542 พอลจะสรุปเนื้อหาสำคัญของปรัชญาดังต่อไปนี้

1. ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม (essentialism)

เน้นเนื้อหาสาระ ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติกันในสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้

1.1 เพื่อทำนุบำรุง และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมไปสู่ชนรุ่นหลังมิให้สูญหายหรือถูกทำลายไป

1.2 เพื่อให้การศึกษาในสิ่งที่ป็นเนื้อหาสาระอันได้จากมรดกทางวัฒนธรรม

1.3 เพื่อให้การศึกษาในเรื่องของความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมของสังคมในอดีต

1.4 เพื่อฝึกฝนให้ผู้เรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียนและการทำงาน

1.5 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางปัญญา

1.6 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัยในตนเอง และรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น

2. ปรัชญาการศึกษานิรันตรนิยม (perennialism)

จุดมุ่งหมายของปรัชญาการศึกษานิรันตรนิยมอยู่ที่ การสร้างคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง ปลุกฝังความเชื่อและค่านิยมที่ดีแก่ผู้เรียน จุดหมายของการศึกษาของทฤษฎีการศึกษานิรันตรนิยมกล่าวไว้ดังนี้ คือ

2.1 มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักและทำความเข้าใจกับตนเองให้มากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องเหตุผลและสติปัญญา

2.2 มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาสติปัญญาและเหตุผลในตัวมนุษย์ให้ดีขึ้น สูงขึ้นเพื่อเป็นคนที่มีสมบูรณ์

3. ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (progressivism)

แนวคิดหลักการของการศึกษาแบบพัฒนาการนิยมนี้ ก็คือการศึกษาจะต้องพัฒนาเด็กทุกๆ ด้านไม่เฉพาะสติปัญญาเท่านั้น โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับสังคมมากขึ้น เด็กจะต้องพร้อมที่จะไปอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้เรียนจะต้องรู้จักแก้ปัญหาได้

การปรองดองเป็นความคาดหวังของสังคมไทยในปัจจุบัน สังคมไทยเดินทางมาถึงจุดที่คนไทยต้องแสวงหาหนทางในการอยู่ร่วมกันเพื่อให้เกิดสันติสุขโดยอาศัยการประนีประนอมกัน สังคมมีปัญหา สังคมจึงดิ้นรนหาทางออก รัฐบาลเสนอทางออกด้วยการวิการปรองดองและการปฏิรูปประเทศไทย สิ่งที่ผู้เขียนต้องการเสนอประเด็นว่าด้วยการ ปรองดองในสังคมไทยว่าเป็นทางออกหรือเป็นปัญหา หากเป็นทางออก จะเป็นทางออกได้อย่างไร และหากเป็นปัญหา เราจะปรองดองกับปัญหาหรือจะจัดการกับปัญหาอย่างไร เพื่อเป็นทางออกของประเทศไทย

ความขัดแย้งในอดีตมักเป็นเรื่องของศาสนา ปรัชญาและการเมือง บัดนี้ ประเทศไทยเกิดการขัดแย้งทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งในพรรคการเมือง และที่เลวร้ายที่สุด คือ ความขัดแย้งในหมู่ประชาชนที่สนใจการเมือง มีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกันชัดเจน แต่การที่ประชาชนเกิดการแบ่งฝ่ายล้วนได้รับการชี้นำของบรรดานักการเมือง จัดตั้งต้นของการแบ่งฝ่าย มิใช่ตั้งต้นที่มีการปฏิบัติยืดยาวนาน แต่ตั้งต้นที่พรรคการเมืองถูกศาลสั่งยุบเพราะไม่ปฏิบัติไปตามตัวบทกฎหมาย เกิดบ้านเลขที่ 111 ขึ้นมา ทำให้นักการเมืองกลุ่ม 111 รวมตัวกัน เกิดพลังที่สามารถคัดค้านรัฐบาลได้ แต่บังเอิญหัวหน้าพรรคเป็นคนมีอำนาจบารมีและมีเงินมาก จึงสามารถระดมสมองและทุนเพื่อต่อสู้กับรัฐบาลได้ เมื่อมีการต่อสู้โดยใช้กำลัง ก็ไม่สามารถสู้กับอำนาจรัฐได้ จึงพ่ายแพ้ไปสองครั้งสองครา บนความเสียหายแบบต้องเยียวยาแก้ไขกันต่อไป

พุทธศาสนากับความมั่นคงของชีวิต

แนวคิดทางพระพุทธศาสนาต่อการศึกษาความหมายของคำว่าการศึกษา

คำว่า “การศึกษา” มาจากคำว่า “สิกขา” โดยทั่วไปหมายถึง “กระบวนการเรียน “ “การฝึกอบรม” “การค้นคว้า” “การพัฒนาการ” และ “การรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งทั้งปวง” จะเห็นได้ว่า การศึกษาในพระพุทธศาสนามีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับต่ำสุดถึงระดับสูงสุด เมื่อแบ่งระดับอย่างกว้างๆ มี 2 ประการคือ

1. การศึกษาระดับโลกียะ มีความมุ่งหมายเพื่อดำรงชีวิตในโลก
2. การศึกษาระดับโลกุตระ มีความมุ่งหมายเพื่อดำรงชีวิตเหนือกระแสโลก ในการศึกษาหรือการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าสอนให้คนได้พัฒนาอยู่ 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านศีล ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา โดยมีจุดมุ่งหมายให้มนุษย์เป็นทั้งคนดีและคนเก่ง มิใช่เป็นคนดีแต่โง่หรือเป็นคนเก่งแต่โง่ การจะสอนให้มนุษย์เป็นคนดีและคนเก่งนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ในการศึกษาที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งในการพัฒนามนุษย์นั้นพระพุทธศาสนาสร้างมนุษย์ให้เป็นคนดีก่อน แล้วจึงค่อยสร้างความเก่งทีหลัง นั่นคือสอนให้คนเรามีคุณธรรม ความดีงามก่อนแล้วจึงให้มีความรู้ความเข้าใจหรือสติปัญญาภายหลัง

ดังนั้น หลักในการศึกษาของพระพุทธศาสนา นั้นจะมี ลำดับขั้นตอนการศึกษา โดยเริ่มจากศีลสิกขา ต่อด้วยจิตตสิกขาและขั้นตอนสุดท้าย คือ ปัญญาสิกขา ซึ่งขั้นตอนการศึกษาทั้ง 3 นี้ รวมเรียกว่า “ไตรสิกขา” ซึ่งมีความหมายดังนี้

1. ศีลสิกขา การฝึกศึกษาในด้านความประพฤติทางกาย วาจา และอาชีพ ให้มีชีวิตสุจริตและเกื้อกูล (Training in Higher Morality)
2. จิตตสิกขา การฝึกศึกษาด้านสมาธิ หรือพัฒนาจิตใจให้เจริญได้ (Training in Higher Mentality หรือ Concentration)
3. ปัญญาสิกขา การฝึกศึกษาในปัญญาสูงขึ้นไป ให้รู้คิดเข้าใจมองเห็นตามเป็นจริง (Training in Higher Wisdom)

ความสัมพันธ์ของไตรสิกขา

ความสัมพันธ์แบบต่อเนื่องของไตรสิกขานี้ มองเห็นได้ง่ายแม้ในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ (ศีล > สมาธิ) เมื่อประพฤติดี มีความสัมพันธ์งดงาม ได้ทำประโยชน์อย่างน้อยดำเนินชีวิตโดยสุจริต มั่นใจในความบริสุทธิ์ของตน ไม่ต้องกลัวต่อการลงโทษ ไม่สะดุ้งระแวงต่อการประทุษร้ายของคู่เวร ไม่หวาดหวั่นเสียใจต่อเสียงตำหนิหรือความรู้สึก ไม่ยอมรับของสังคม และไม่มีความฟุ้งซ่านวุ่นวายใจเพราะความรู้สึก

เดือดร้อนรังเกียจในความคิดของตนเอง จิตใจก็เอิบอิ่ม ชื่นบานเป็นสุข ปลอดโปร่ง สงบ และแน่วแน่มุ่งไปกับสิ่งที่คิด คำที่พูดและการที่ทำ (สมาธิ -> ปัญญา) ยิ่งจิตไม่ฟุ้งซ่าน สงบ อยู่กับตัว ไร้สิ่งขุ่นมัว สดใส มุ่งไปอย่างแน่วแน่เท่าใด การรับรู้ การคิดพิจารณาพิจารณาเห็นและเข้าใจสิ่งต่างๆ ก็ยิ่งชัดเจน ตรงตามจริง แล่นคล่อง เป็นผลดีในทางปัญญามากขึ้นเท่านั้น

อุปมาในเรื่องนี้ เหมือนว่าตั้งภาชนะน้ำไว้ด้วยดีเรียบร้อย ไม่ไปแก้งสั่นหรือเขย่ามัน (ศีล) เมื่อน้ำไม่ถูกกวน คน พัด หรือเขย่า สงบนิ่ง ผงฝุ่นต่างๆ ก็นอนกัน หายขุ่น น้ำก็ใส (สมาธิ) เมื่อน้ำใส ก็มองเห็นสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจน (ปัญญา)

ในการปฏิบัติธรรมสูงขึ้นไปถึงขั้นจะให้เกิดญาณ อันรู้แจ้งเห็นจริงจนกำจัดอาสวกิเลสได้ ก็ยังต้องการจิตที่สงบนิ่ง ผ่องใส มีสมาธิแน่วแน่มุ่งขึ้นไปอีก ถึงขนาดระงับการรับรู้ทางอายตนะต่างๆ ได้หมด เหลืออารมณ์หรือสิ่งที่กำหนดไว้ใช้งาน แต่เพียงอย่างเดียว เพื่อทำการอย่างได้ผล จนสามารถกำจัดกวาดล้างตะกอนที่นอนกันได้หมดสิ้น ไม่ให้มีโอกาสขุ่นอีกต่อไป

การหลอมรวมแนวคิดนวกุและพระพุทธศาสนากับการศึกษาแผนใหม่

การหลอมรวมแนวคิดพระพุทธศาสนากับปรัชญาหลังนวกุต่อการศึกษไทย

เมื่อใดก็ตามที่เราพูดถึงศาสนาเป็นการกล่าวถึงชีวิตที่มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่น เพราะถ้ากล่าวให้ถึงที่สุดแล้วหากไม่มีชีวิตก็ไม่มีศาสนา ศาสนาจึงสัมพันธ์กับชีวิตอย่างยากที่จะแยกออกจากกัน ศาสนามีมาทุกยุคทุกสมัยนับตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ มนุษย์มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวไปตามระบบความคิดและความเชื่อของคนอยู่แล้ว เพียงแต่ว่า ศาสนายุคดึกดำบรรพ์เป็นศาสนาที่เกิดจากความกลัว เกิดจากความไม่รู้จริง เกิดจากภัยธรรมชาติ หรือเกิดจากการที่ต้องพึ่งพิงยามเมื่อมีภัยเกิดขึ้น เพราะมนุษย์ขาดความรู้จริงต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ต่อมาสมัยโบราณมนุษย์มีศาสนาเพราะต้องการแสวงหากฎเกณฑ์ในการดำรงชีวิต มิใช่การดำเนินชีวิตไปตามยถากรรม เมื่อมีการค้นพบกฎเกณฑ์ มนุษย์ใช้กฎเกณฑ์นั้นในการค้าขาย สังคม สมัยกลางมนุษย์ใช้กฎเกณฑ์และหลักคำสอนในแต่ละศาสนาที่ตนเองนับถือมาบังคับใช้กับประชาชน ต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนทางศาสนาของตนเท่านั้น มิฉะนั้นจะเป็นบาป เป็นความผิด เป็นการผูกขาดความเชื่อไว้เฉพาะกลุ่ม กลายเป็นความเชื่อเฉพาะกลายเป็นว่าความเชื่อนอกกลุ่มศาสนา เป็นความผิดเป็นการผูกขาดความเชื่อ ต่อมาถึงสมัยใหม่ที่วิทยาศาสตร์มีความเจริญก้าวหน้า มนุษย์เริ่มเปลี่ยนความเชื่อของตนมาสู่วิทยาศาสตร์มากขึ้น เพราะวิทยาศาสตร์สามารถพิสูจน์ ทดลองให้เห็นข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ได้ มิใช่เพื่อฝัน ช่วยคนได้ โดยไม่ต้องอาศัยเวทมนต์ แต่อาศัยวิชาการทางวิทยาศาสตร์ เห็นอะไรได้ไกลๆ โดยไม่อาศัยตาพิพย์ แต่อาศัยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ ทำให้บทบาทของศาสนาเริ่มดับแสงลง มาถึงสมัยหลังนวกุหรือหลังสมัยใหม่ มนุษย์เริ่มตระหนักว่า วิทยาศาสตร์ไม่สามารถช่วยมนุษย์ได้เสมอไป ยิ่งกว่านั้นวิทยาศาสตร์อาจทำให้มนุษย์ไปสู่จุดจบเร็วขึ้นและก่อให้เกิดมหันตภัยได้มากขึ้น เพราะผลพวงของวิทยาศาสตร์ มนุษย์จึงพยายามหาทางออกให้ชีวิตแทนที่จะยึดมั่นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ลองย้อนทบทวนสิ่งที่เคยมีเคยรู้ว่ามีสิ่งใดพอที่จะช่วยให้มนุษย์มีความหวังมากขึ้นและสิ่งนั้นจะช่วยให้ได้อย่างไร กระบวนการของศาสนา ศาสนาได้เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตและสังคมในทุกยุคทุกสมัย บทบาทที่แสดงออกมาสามารถมองได้หลายมิติ ผู้เขียนขอเสนอว่า 1. การค้นหาชีวิต : มนุษย์ที่เกิดความพึงพอใจและความไม่พึงพอใจ ต่อปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิด ทั้งที่เป็นความสุขและความทุกข์ทั้งที่เป็นปัญหาและไม่เป็นปัญหา ทั้งเกี่ยวกับตนเองและสังคม มนุษย์ยังแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับความเป็นไปของชีวิตจึงมุ่งปฏิบัติตนเอาชนะปัญหา การค้นหาขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมในขณะนั้นที่จะเป็นตัวบังคับหรือเป็นพลังขับเคลื่อน นอกจากบริบทของสังคมแล้ว พลังขับเคลื่อนที่สำคัญประการหนึ่ง คือ พลังขับเคลื่อนข้างในที่มุ่งมั่นเพื่อเอาชนะตนเองให้ได้

ผู้ค้นพบส่วนใหญ่จะเป็นนักพรต นักบวช เช่น กรณีของเจ้าชายสิทธัตถะที่ประพฤติดนเป็นนักพรต เป็นอนาคาริกผู้ไม่มีเรือนออกภิกขาจาร หรือกรณีเหล่าจื้อแห่งแผ่นดินจีน หรือกรณีของขงจื้อ มหาปราชญ์ แห่งแผ่นดินจีน 2. การพบสังฆธรรมของชีวิต : นักปราชญ์ นักพรต นักบวชที่มุ่งมั่นแสวงหาสังฆธรรมย่อม พบสังฆธรรม เพราะธรรมดว่าผู้แสวงหาย่อมพบ ผู้แสวงหาธรรมย่อมพบธรรม กล่าวโดยสรุป ผู้แสวงหาสิ่ง โดยย่อมพบสิ่งนั้น ถ้าไม่ละความพยายาม นักขุดทองพบทอง นักแสวงหาปลาพบปลา ผู้แสวงหาทรัพย์ ย่อมจะได้ทรัพย์ ผู้แสวงหาความรู้ย่อมได้ความรู้ ผู้แสวงหาความสงบ ย่อมพบความสงบ ผู้แสวงหาสังฆธรรม ความจริง ย่อมได้ความจริง ผู้ค้นพบสามารถพบได้ด้วยตนเอง หรือเปิดเผยจากผู้อื่น กรณีของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงค้นพบสังฆธรรมด้วยพระองค์เอง กรณีของพระนปี่ มุฮัมหมัด ได้รับการเปิดเผยหรือทรง วิวรณ์จากเบื้องบนหรือกรณีศาสดาพยากรณ์ โมเสสที่พบบัญญัติ 10 ประการ ณ เทือกเขซีนายหรือกรณี ของเหล่าจื้อ ค้นพบความจริงเพราะเป็นนักอ่านที่อ่านหนังสือทุกเล่มที่บรรดามีในห้องสมุด 3. การแสวงหา สาวก : ศาสดาทุกพระองค์ล้วนแสวงหาสาวกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแรกๆ ของการเผยแผ่ศาสนาเพราะการ แสวงหาสาวกเป็นการพิสูจน์คำสอนหรือความจริงที่ตนเองค้นพบว่าจะสามารถทำให้คนอื่นเชื่อและปฏิบัติ ตามหรือไม่ ดังในกรณีของพระพุทธเจ้าที่เสด็จไปโปรดเบญจวัคคีย์โดยทรงแสดงธรรมจักรกัปปวัตนสูตรให้ ฟัง เมื่อทรงทราบว่าโกณฑัญญะพราหมณ์ได้รู้และเข้าใจสิ่งที่พระองค์ทรงสอนพระพุทธองค์ จึงทรงเปล่ง อุทานด้วยความปลื้มปิติว่า “อัญญาสิ วต โภ โกณทัญญะ” “อัญญาสิ วต โภ โกณทัญญะ” แปลว่า โกณฑัญญะผู้สูงอายได้รู้แล้วหนอ โกณฑัญญะผู้สูงอายได้รู้แล้วหนอ นั้นแปลว่าพระพุทธองค์ทรงประสบ ความสำเร็จครั้งแรกภายหลังการตรัสรู้ หรือกรณีของคริสต์ พระเยซู ที่เสด็จออกเผยแผ่คำสอนจนได้สาวก มากมายโดยเฉพาะได้สาวกคูกาย 13 คน ที่ช่วยให้ศาสนาคริสต์เผยแผ่ออกไปอย่างกว้างขวาง 4. การจัดตั้งองค์กรและบริหารองค์กร : ความเป็นปึกแผ่นของศาสนาเกิดจากการจัดตั้งและการบริหาร องค์กรที่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดการเผยแผ่ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีหลักการและวิธีการเผยแผ่ศาสนาให้ เป็นไปโดยรวดเร็วและมีความน่าเชื่อถือ การจัดตั้งองค์กรและบริหารองค์กรของพระพุทธศาสนายุค พุทธกาล 1. สมัยพุทธกาล: การแต่งตั้งหรือการเลือกผู้นำไม่มีความจำเป็น เพราะศาสดาทุกพระองค์มี ความเป็นผู้นำโดยธรรมชาติ การยอมรับของสาวกที่เต็มเปี่ยมด้วยศรัทธาต่อศาสดาของแต่ละคน เกิดขึ้น เองผู้นำทางจิตวิญญาณจึงมีภาวะผู้นำในตัวเอง สาวกที่เข้ามาสู่พระศาสนาจึงเป็นผู้รับฟังและปฏิบัติตามคำ สอนโดยอัตโนมัติ 2. การรวบรวมสาวก: เมื่อได้สาวกมาแล้วองค์ศาสดาเอง ต้องทำหน้าที่บริหารงาน บุคคลให้อยู่ในกรอบหรือแนวทางคำสอนของศาสดา ระยะแรกๆ กฎระเบียบวินัยไม่มี มีแต่พระธรรมคำสอน วินัยไม่มี วินัยสงฆ์เกิดขึ้น เมื่อพระภิกษุสงฆ์ได้ทำสิ่งไม่ควรพระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติวินัยขึ้นมากำกับ ในภายหลัง ผู้ทำผิดครั้งแรกมิใช่ผิดกฎหรือวินัย เพราะไม่มีกฎหรือวินัยที่บัญญัติไว้ แต่พระพุทธองค์ทรง ห้ามมิให้ภิกษุนั้นหรือภิกษุอื่นๆ กระทำอีก ถ้าทำอีกจึงถือว่าผิดวินัยเป็นความผิดต้องถูกลงโทษโดยคณะ สงฆ์หรือพระองค์ทรงดำหนิโดยพระองค์เอง 3. แบ่งหน้าที่กันปฏิบัติ: การอยู่กันมากๆ ของสงฆ์จำเป็นต้อง แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ โดยดูความสามารถของแต่ละท่าน ความถนัดของแต่ละคนเป็นสำคัญ เราจะเห็น ว่าความถนัดของแต่ละคนแตกต่างกันออกไป การมอบหมายหน้าที่จึงเป็นตัวบ่งชี้ความมีศักยภาพของแต่ละ คน 4. การสร้างเกณฑ์กลางสำหรับการอยู่ร่วมกัน : การอยู่ร่วมกันของผู้คนที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในสังคม เดียวกันจำเป็นต้องอาศัยเกณฑ์หรือหลักปฏิบัติที่ยึดเป็นศูนย์กลาง เพื่อความอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การ บัญญัติวินัยก็ดี การให้แนวทางในการเผยแผ่คำสอนก็ดี จะต้องสอดคล้องลงรอยเดียวกัน เป็นการค้ำ ประกันในการอยู่และการทำหน้าที่เพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ดังนั้น กระบวนการของศาสนาจึงเป็น กระบวนการสื่อสาร การจัดตั้ง และสถาปนาความมั่นคงของมนุษย์ให้เป็นหลักของสังคม เพื่อนำสังคมไป

ในทิศทางที่พึงประสงค์ กระบวนการทางศาสนาจึงเป็นต้นทางของชีวิตเป็นทั้งมรรคาและเป็นเป้าหมายที่ชีวิตทุกคนต้องการไปถึง

การสอนปรัชญานวยุคในมหาวิทยาลัย

ขอทำความเข้าใจตอนที่ประเทศฝรั่งเศสถูกกองทัพนาซีครอบครองระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1941-45) ชาวฝรั่งเศสส่วนมากสิ้นหวังและยอมจำนนต่อกองทัพ เยอรมนี เพราะคิดว่าอย่างไรเสีย ฮิตเลอร์ไม่ยอมปล่อยแน่ รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดีกระมัง

แต่มองปอลซาตร์ไม่ยอมจำนน แม้ถูกจับเป็นเชลยศึกอยู่ค่ายกักกัน พยายามเขียนปรัชญาอัตถิภาวนิยม (existentialism) เพื่อปลอบใจเพื่อนร่วมชาติอย่าให้สิ้นหวัง ชาวฝรั่งเศสทั้งชาติขณะสงครามโลกไม่ใช่พรรคใดพรรคหนึ่งชนะ ปรัชญาของซาตร์หมดมนต์ขลัง

ปรัชญามาร์กซิสต์เข้าแทนที่ พรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสผงาดขึ้นแน่วหน้าอย่างรวดเร็ว เพราะพอฟื้นตัวก็พัฒนาโรงงานขึ้นราวดอกเห็ด ปัญญาชนจำนวนมากรวมทั้งอาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์กันมาก รวมทั้งนักศึกษามหาวิทยาลัยก็มาก ชะรอยจะถูกรัสเซียครอบแทนเยอรมนีไหมหนอ แต่เลวีส เตราสส์ไม่ท้อใจ เสนอปรัชญาโครงสร้างนิยม (structuralism) ขึ้นมาคานไว้ แต่ก็ดูจะสู้ไม่ไหว ค.ศ. 1968 เป็นปีวิกฤติ สหพันธ์นักเรียนนัดชุมนุมทั่วประเทศเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลลาออกเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง พรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสตัดสินใจวินาทีสุดท้ายไม่รับความช่วยเหลือจากพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซีย แต่เกลี้ยกล่อมให้สหพันธ์นักศึกษาฝรั่งเศสปรองดองกับรัฐบาลเพื่อพัฒนาชาติฝรั่งเศส โดยไม่ให้ต่างชาติแทรกแซง ชาวฝรั่งเศสทุกคนขณะอีกครั้งหนึ่ง นักปรัชญามาร์กซิสต์ฝรั่งเศสประนีประนอมกับนักปรัชญาโครงสร้างนิยมและปรับให้เป็นปรัชญาหลังโครงสร้างนิยม

ปรัชญานวยุคมีความจำเป็นต่อมนุษยชาติหรือไม่

ปรัชญาจะมีความหมายต่อเมื่อปรัชญาเข้ามามีบทบาทต่อสังคม จะโดยวิธีใดก็ตาม จนทำให้สังคมตระหนักและรับรู้ถึงคุณค่าของปรัชญาและนำปรัชญาไปใช้กับสังคมในฐานะเป็นเข็มทิศและในฐานะเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมเพื่อนำสังคมไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ ปรัชญาในโลกนี้มีทั้งปรัชญาตะวันออกและปรัชญาตะวันตกปรัชญาทั้งสองส่วนนี้ล้วนมีบทบาทชี้นำสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยอาศัยผู้พิทักษ์ ศติปัญญา ความรัก และแรงแห่งความมุ่งมั่น เพื่อสถาปนาภูมิปัญญาให้แก่มนุษยชาติ

สังคมหลังนวยุคกับความเป็นจริงทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมา วัฒนธรรมของมนุษยชาติมีมาทุกยุคทุกสมัย นับตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ คนเรามีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตโดยการล่าสัตว์ มีวัฒนธรรมในการเลือกคู่ มีวัฒนธรรมในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย แยกถิ่นกันอยู่ เรียกว่าอยู่ใครอยู่มัน ถ้าใครถ้ามั่น ใครมีอำนาจมากกว่าเป็นผู้ครอบครอง ยุคโบราณสังคมเริ่มแสวงหากฎเกณฑ์ ใช้กฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกัน เคารพกฎเกณฑ์มากขึ้น ไม่ยึดเอากำลังในการตัดสินใจแต่ยึดกฎเกณฑ์ ทุกคนจะทำอะไรต้องคำนึงว่าผิดกฎหรือไม่ สังคมดี คือ สังคมที่ยึดกฎเกณฑ์ สังคมยุคกลาง เป็นสังคมที่อาศัยคำสอนทางศาสนาเข้าสู่ชีวิตและสังคมยึดศาสนาเป็นหลักของชีวิต คุณภาพของสังคมขึ้นอยู่กับศีลธรรมเพื่อสังคม สังคมยอมเสียสละทุกอย่างเพื่อความผาสุกในโลกหน้าโดยเชื่อมั่นว่า การเสียสละเพื่อศาสนาเป็นหนทางแห่งความสุขที่แท้จริง การลงทุนลงแรงเพื่อสร้างวัด สร้างโบสถ์ใหญ่โตหรูหราเป็นหลักค้ำประกันที่ดีที่สุดสำหรับโลกหน้า ส่วนสังคมสมัยใหม่ หรือสังคมนวยุค มนุษย์ได้สร้างวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ขึ้นมาแทนที่วัฒนธรรมศาสนา เพราะมองเห็นว่าวัฒนธรรมศาสนาทำให้ความเจริญของวิทยาศาสตร์ล้ำหลังเทคโนโลยีจำเป็นต้องอาศัย

วิทยาศาสตร์เป็นฐานวิทยาศาสตร์เท่านั้นที่ทำให้คนเรามีความสุขที่แท้จริง เป็นความสุขที่ชีวิตนี้ไม่ต้องรอชาติหน้า เพราะความสุขต้องพิสูจน์ได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

วัฒนธรรมไทยกับแนวคิดนวยุค

สังคมหลังนวยุค: สิทธิทางคินอำนาจรัฐ

สังคม หมายถึง การรวมกลุ่มของประชาชนโดยอาศัยความเชื่อ ความผูกพันขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ยึดโยงประชาชนให้เข้ามารวมเป็นกลุ่มเป็นพวกเดียวกัน หลังนวยุค หมายถึง กระบวนทรรศน์ที่คัดค้านแนวคิดแบบนวยุคที่เดินตามวจนศูนย์นิยม คือ การเชื่อผู้ครองอำนาจโดยไม่กล้าคิดนอกกรอบ แต่หลังนวยุคพยายามแสวงหาช่องทางใหม่ๆ ในการให้ประชาชนไม่ยึดติดอยู่กับกรอบความคิดเดิมๆ สังคมหลังนวยุค หมายถึงสังคมที่ก้าวพ้นจากกรอบแนวคิดที่ตายตัว แต่พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนตนเองอยู่ตลอดเวลา

กรอบความคิดเดิม หมายถึง กระบวนทรรศน์แบบนวยุคที่เดินตามกรอบแนวคิดวิทยาศาสตร์ หรือยึดกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์มาเป็นสรณะ ออกนอกกรอบวิทยาศาสตร์เมื่อไหร่ถือว่าผิดทันที นั่นคือการไม่เดินตามระเบียบข้อและเครือข่ายจะไม่ใช่ที่ยอมรับ สังคมนวยุคกับสังคมหลังนวยุคมีกระบวนทรรศน์ที่แตกต่างกัน จะเปรียบเทียบให้เห็น ดังต่อไปนี้

ลักษณะกระบวนทรรศน์แบบนวยุค (Modernism)	ลักษณะกระบวนทรรศน์แบบหลังนวยุค (Postmodernism)
1. ความรู้ต้องอาศัยกฎเกณฑ์ที่แน่นอน 2. ความเป็นจริงเปลี่ยนแปลงไม่ได้ 3. ความคิดเดินตามกรอบที่กำหนด 4. การกระทำ กระทำตามกรอบที่กำหนด 5. เชื่อตามที่ฉันทสั่ง (วจนศูนย์นิยม) 6. ยึดติดรูปแบบ/ยึดมั่นถือมั่น 7. มุ่งเน้นการแข่งขัน 8. ดำเนินผู้แพ้/ยกย่องผู้ชนะ 9. เต็มไปด้วยการแบ่งแยก 10. มองข้ามบางสิ่ง 11. หยุดแสวงหาเมื่อพบแล้ว	1. ความรู้ไม่จำเป็นต้องอาศัยกฎเกณฑ์ที่แน่นอน 2. ความเป็นจริงคลี่คลายขยายไปไม่รู้จบ 3. คิดนอกกรอบ 4. การกระทำ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม 5. พิจารณาใคร่ครวญด้วยเหตุผลก่อนปฏิบัติ 6. ไม่ยึดติดรูปแบบ/ไม่ยึดมั่นถือมั่น 7. มุ่งเน้นการช่วยเหลือ 8. ให้ความสำคัญทุกฝ่าย 9. แบ่งหน้าที่กันทำ 10. ไม่กว้างทั้งสิ่งใด 11. แสวงหาไปเรื่อยๆ เพราะยังมีเรื่องราวต่างๆ ให้ค้นหาได้เรื่อยๆ ไม่รู้จบ

เยาวชนกับแนวคิดหลังนวยุค

บทบาทของโหราศาสตร์ต่อวิถีชีวิตชาวไทยในปัจจุบัน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าคนไทยในปัจจุบันจำนวนมากมีความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์ เนื่องจากโหราศาสตร์มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่โบราณ ปัจจุบันการเชื่อนี้ยังคงอยู่และดูจะมีมากขึ้นด้วย บทบาทในปัจจุบันของโหราศาสตร์ที่มีต่อวิถีชีวิตของคนไทย สรุปได้ดังนี้

1) การดูแลแนวโน้มชีวิตในอนาคต เมื่อบุคคลประสบปัญหาในชีวิต มีข้อคับข้องใจ หาทิศทางออกไม่ได้ มักจะไปหาหมอดู เพื่อให้ตรวจดวงชะตาตนว่าดีร้ายอย่างไร โชคดีจะเข้ามาเมื่อใด และเคราะห์ร้ายที่กำลังเผชิญจะสิ้นสุดลงเมื่อใด นี่ดูจะเป็นกิจกรรมหลักในการใช้โหราศาสตร์ของคนไทย เรื่องที่คนส่วนใหญ่สนใจ ก็คือเรื่องการเงิน การงานและความรัก ดูได้จากสถิติที่ยกมาข้างต้น ถึงแม้คนจะมีความเชื่ออย่างมั่นคงนักต่อโหราศาสตร์ แต่คำทำนายของหมอดูก็ทำให้คล้อยตามสบายใจ มีกำลังใจหรืออาจจะมีกำลังใจมากขึ้น ความที่บุคคลไม่มีความเข้าใจในโหราศาสตร์เพียงพอ ผวนกับคำที่มักกล่าวกันว่า “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่” ทำให้หมอดูเป็นผู้ที่มีอิทธิพลอย่างมากในสังคมไทย แม้จะมีคนที่ไม่เชื่อถือเป็นจำนวนมาก แต่ก็มักจะ “ฟังหูไว้หู” คือ อย่างน้อยก็ฟังไว้ก่อน นอกจากดวงชะตาบุคคลแล้ว การตรวจดวงชะตาประเทศหรือบุคคลสำคัญก็มีอิทธิพลอย่างมากในสังคมไทย

2) การตั้งชื่อและเปลี่ยนชื่อ ในปัจจุบันเมื่อความรู้ทางโหราศาสตร์เริ่มแพร่หลาย คนมีความเชื่อเรื่องนี้มากขึ้น การตั้งชื่อตามหลักโหราศาสตร์ก็มีความสำคัญขึ้นมา แม้คนที่มิชื่อเดิมอันไม่เป็นมงคลต่อตัวเองตามคติความเชื่อก็มักจะเปลี่ยนชื่อให้ถูกต้องตามตำราโหราศาสตร์ ทำให้คนบางคนในสมัยปัจจุบันมีชื่อที่ยาว อ่านยากและฟังดูแปลกหู ถึงแม้จะไม่ได้มีข้อพิสูจน์อย่างชัดเจนว่าการเปลี่ยนชื่อสามารถเปลี่ยนชีวิตของตนได้หรือไม่ แต่คนจำนวนไม่น้อยก็นิยมเปลี่ยนชื่อ เพราะเชื่อว่าชื่อเป็นสัญลักษณ์แทนตัวอย่างหนึ่ง อย่างน้อยก็มีผลทางด้านจิตวิทยา

3) การหาฤกษ์มงคล หรือการหาวันเวลาอันเป็นมงคลเพื่อดำเนินกิจกรรมในวิถีชีวิต ดูจะมีความสำคัญจนเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบมาตั้งแต่โบราณ แม้จะไม่ถูกหลักพุทธศาสนานัก ดังที่จะกล่าวในบทต่อไป แต่ก็ถือปฏิบัติกันโดยมาก แม้บุคคลที่ไม่มีความเชื่อนักในเรื่องนี้ก็ตาม กิจกรรมต่างๆ เช่น การปลูกบ้านลงเสาเอก การขึ้นบ้านใหม่ การเริ่มกิจการ การแต่งงาน การลาสิกขาบท เป็นต้นนี้ ล้วนมักจะต้องมีการหาฤกษ์ยามก่อน จนเป็นธรรมเนียมที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติตาม แม้อาจจะไม่เชื่อนักแต่ก็ทำเพื่อความสบายใจ

4) การสร้างและตกแต่งที่อยู่อาศัย ความแพร่หลายของความเชื่อในเรื่องฮวงจุ้ยและโหราศาสตร์จีน ทำให้การเลือกทำเลที่ตั้ง การออกแบบและตกแต่งที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน มีการใช้ศาสตร์ฮวงจุ้ยมาประกอบมากขึ้น ละเอียด ศิลาน้อย ได้อธิบายเรื่องฮวงจุ้ยหรือเฟิงสุ่ย (Feng Shui) ไว้ว่า

“คุณสมบัติทางธรณีวิทยา ทางบรรยากาศ และทางจิต ของสถานที่ตั้งอาคารทุกๆ แห่งอันเป็นสถานที่ซึ่งมีศักยภาพสูงจะถูกประมวลหรือประเมินเข้าด้วยกันโดยวิทยาศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดตำแหน่งที่ตั้งและวางแผนอาคารบ้านเรือนทั้งหมด รวมทั้งสิ่งก่อสร้างชนิดต่างๆ ตลอดทั่วทั้งประเทศจีนเลยทีเดียว และวิทยาศาสตร์สาขานี้ก็คือเฟิงสุ่ยนั่นเอง”

แม้ฮวงจุ้ยจะเป็นวิทยาศาสตร์ทางธรรมชาติสาขาหนึ่ง แต่ก็มีหลักเกณฑ์มากมายที่ไม่มีข้อสนับสนุนทางวิทยาศาสตร์ แต่ก็มีผู้เชื่อถือเป็นจำนวนมากตั้งแต่โบราณ จนมีอิทธิพลไปทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย

วิวัฒนาการอารยธรรมโลก แบ่งตามกระบวนทัศน์ (Paradigm) ที่เปลี่ยนแปลงมาได้ 5 ยุคคือ

1. กระบวนทัศน์ดึกดำบรรพ์ (Primitive paradigm)
2. กระบวนทัศน์โบราณ (Ancient paradigm)
3. กระบวนทัศน์ยุคกลาง (Medieval paradigm)
4. กระบวนทัศน์สมัยใหม่ (Modern paradigm)
5. กระบวนทัศน์ปัจจุบัน (Contemporary paradigm)

กระบวนทัศน์คนโบราณ เชื่อเทพเจ้า เชื่อว่าโลกหรือจักรวาลมีกฎเกณฑ์ในตัวเอง ว่าพระเจ้าจัดระเบียบและวางกฎเกณฑ์ให้โลก เปลี่ยนโลกจากสภาพกลืนพ (chaos) เป็นโลกที่มีกฎเกณฑ์ (cosmos)

กระบวนทัศน์ยุคกลาง เป็นยุคศาสนา ยึดความสุขในโลกหน้าเป็นหลัก กระบวนทัศน์สมัยใหม่ เป็นยุควิทยาศาสตร์ หรือยุคฟื้นฟู (Renaissance) ดังที่ฟรานซิส เบคอน กล่าวว่า “Knowledge is power” เชื่อกันว่าโลกมีกฎเกณฑ์ จะยึดวิทยาศาสตร์เป็นหลักในการค้นพบกฎเกณฑ์ของโลก โดยหวังว่าวิทยาศาสตร์จะแก้ปัญหาได้ทุกอย่าง โลกน่าจะเป็นสวรรค์ได้โดยไม่ต้องสนใจโลกหน้า ศาสนาเสื่อม มีการสะสมอาวุธ การแย่งชิงทรัพยากร เกิดความขัดแย้งมากมาย

กระบวนทัศน์ปัจจุบัน เอมานูเอล คานต์ กล่าวไว้ในต้นศตวรรษที่ 19 ว่า “อย่าหลงใหลวิทยาศาสตร์ เพราะวิทยาศาสตร์มิได้ให้ความจริง ให้เพียงสิ่งที่ประโยชน์ เราต้องใช้วิทยาศาสตร์เพื่อรับใช้มนุษย์ ในขอบข่ายของศีลธรรมและศาสนา “

กระบวนทัศน์ปัจจุบัน ยอมรับความหลากหลาย เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ สันติภาพของโลก การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรต่อกันบนพื้นฐานแห่งความเคารพศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ในสังคมหลังนวยุค ทุกคนพึงมีโอกาสได้ไฝ่ฝันตามที่ตนอยากจะทำได้ ฝัน สามารถปรับปรุงความไฝ่ฝันของตนได้ และมีความหวังที่จะไต่เต้าด้วยความพยายามของตนสู่สิ่งที่ตนไฝ่ฝันได้โดยจะต้องควบคู่ไปกับโอกาสที่จะได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของตนตามความเป็นจริง การแพทย์แผนปัจจุบัน เป็นการแพทย์แนวทางนวยุคที่ยึดวิทยาศาสตร์เป็นหลัก ซึ่งประสบความสำเร็จ ชนะโรคร้ายมากมาย แต่ยังมีโรคร้ายอีกมากที่แพทย์แผนปัจจุบันยังเอาชนะไม่ได้ ที่สำคัญ คือ การแพทย์แผนปัจจุบันกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมทำให้เกิดปัญหาช่องว่างระหว่างคนมีเงินมีน้อยกับคนจน ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในโลก คนจำนวนมากเข้าไม่ถึงบริการ หรือใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางวิทยาการทางการแพทย์ได้ เนื่องจากกำแพงเงินตรา นอกจากนั้นการแพทย์แผนปัจจุบันยังมีแนวโน้มที่จะมีความเป็นวิชาชีพนิยม (Professionalism) มากขึ้นๆ ขณะที่ประชาชนต้องการเป็นผู้มีสิทธิในการเลือกมากขึ้น จึงมีความพยายามหลีกเลี่ยงจากระบบแพทย์ที่บุคลากรในวิชาชีพมีอำนาจเหนือคนไข้มากขึ้น โลกที่คลี่คลายจากนวยุค เข้าสู่โลกหลังนวยุค ทำให้ประชาชนหันไปใช้ประโยชน์จากการแพทย์ทางเลือกต่างๆ ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นกระแสที่เกิดขึ้นทั่วโลก

บทความนี้เก็บมาฝากให้อ่านแล้วคิดว่า Paradigm shift ไปทางไหน อย่างไรก็ตามถ้าเราหันไปมองคนรอบๆ ตัวจะเห็นว่ายังมีคนในยุคต่างๆ ปะปนกันอยู่มาก ยังมีคนมากมายที่ยังนับถือเจ้าเข้าผี ขณะที่บางคนยึดแต่วิทยาศาสตร์โดยลืมนึกถึงศิลปะในการดำรงชีวิต จึงไม่แปลกที่พอมีการวิจัยพบว่า ขณะที่คนเข้าถึงความสุขสงบ เช่น การเข้าสมาธิจะมี endorphin หลั่งออกมามากขึ้น และก็มีคนบางคนที่จะผลิต endorphin มาฉีดเพื่อให้คนมีความสุขโดยไม่ต้องทำอะไร โดยไม่ได้คิดว่าสักวันหนึ่งคนในแนวคิดของเขาก็จะเหมือนไก่ที่เขาเลี้ยงโดยการจัดช่องล้อมตัวไว้เพียงให้มันยืนอยู่กับที่ทั้งวันทั้งคืนและมันก็ไม่รู้ว่าตอนไหนกลางวันหรือกลางคืนเพราะเขาใช้วิทยาศาสตร์สร้างกลางวันกลางคืนให้มันเป็นโปรแกรมมันได้รับสารต่างๆ เข้าสู่ร่างกายเพื่อให้มันโตขึ้นหนักขึ้นจนถึงจุดหนึ่งที่ขุนไม่ขึ้นแล้วเขาก็ตัดตอนเอามันไปเชือดขายเพราะไม่คุ้มที่จะให้มันมีชีวิตต่อไปสักวันถ้าคนเราต้องนอนอยู่กับที่แล้วฉีดฮอร์โมนความสุข ฉีดสารอาหาร ฯลฯ ฉีดความบันเทิง ฯลฯ เหมือนไก่แล้วเรายังจะใช้ประโยชน์อะไรจากความเป็นมนุษย์กันอีก

ทางศาสนาพุทธได้เล่าเรื่องที่โลกหมุนวนเป็นวงล้อจากความเจริญสูงสุด คนมีศีลธรรมสูงสุดไม่มีขโมยไม่มีการทำร้าย แก่งแย่งกันค่อยๆ เปลี่ยนเป็นการจับจองเป็นเจ้าของสิ่งต่างๆ ความเจริญของวัตถุมากขึ้นความเสื่อมของจิตใจก็เพิ่มตามไปด้วยจนในที่สุดถึงกลียุค มนุษย์ทำร้ายกันฆ่ากันอย่างไร้จิตใจ

มหาสงครามล้างโลกก็เกิดขึ้นจนทุกอย่างล่มสลายไปแล้วก็วนกลับมาเริ่มสร้างกันใหม่คนก็จำสำนึกถึงความเลวร้ายสังคมเปลี่ยนเป็นยุคศิวิไลซ์ เป็นเช่นนี้มารอบแล้วรอบเล่าและในยุคนี้ท่านคิดว่าเป็นยุคอะไร หากมองให้ดีโดยรอบโลกก็จะเห็นว่าขณะนี้โลกอยู่ในกลียุคที่เกือบจะต่ำสุดแล้วความชั่วร้ายมีทุกแห่งหน แต่แม้คนดีมีน้อยก็ไม่ควรทอดทิ้งโอกาส การรวบรวมคนดีมาช่วยกัน การสนับสนุนคนดี คนยากไร้โอกาส แม้จะไม่มากนักก็ยังคงพอหล่อเลี้ยงโลกนี้และสังคมรอบๆ ตัวไปได้บ้าง

ปรัชญาหลังนวยุค ทิศทางในแก้ปัญหาสังคม

สังคมสัมมาทิฐิ

สัมมาทิฐิ หมายถึง การมองและการเข้าใจสิ่งต่างๆ ถูกต้องและตรงตามความเป็นจริง จนกระทั่งเห็นและเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นและสังคมสามารถสามารถใช้ความเข้าใจนั้นแก้ไขปัญหานั้นได้ตรงจุด โดยเนื้อแท้ สัมมาทิฐิ คือ ตัวปัญญาที่ประจักษ์แจ้งชัดเจนในเรื่องต่างๆ กล่าวคือสัมมาทิฐิต้องมีในทุกเรื่อง และทุกระดับทั้งระดับโลกียภูมิและโลกุตระภูมิ สังคมสัมมาทิฐิสามารถมองได้หลายแง่หลายมุม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมิติที่ใช่มอง มิติเหล่านั้น คือ มิติทางปรัชญา มิติทางศาสนา มิติทางการเมืองการปกครอง มิติทางวัฒนธรรม มิติทางกฎหมาย

มิติทางปรัชญา: ปรัชญาเสนอทฤษฎีในการสร้างสัมมาทิฐิในการมองสิ่งต่างๆ ตลอดมานับตั้งแต่ ธาเลสเป็นต้นมา โดยเสนอให้มีการใช้เหตุผลในการตรวจสอบปรากฏการณ์ทางธรรมชาติแทนการยอมรับอำนาจเบื่องบน การแสวงหาความเป็นจริงเชิงอภิปรัชญา ทำให้นักปรัชญาคนนั้นใช้ปัญญาในการตรวจสอบ และทำให้นักปรัชญาค้นพบความเป็นจริงทางธรรมชาติบนพื้นฐานทฤษฎีของตน ธาเลส (Thales) พบว่า น้ำเป็นปฐมธาตุของทุกสิ่ง สังคมยอมรับข้อเสนอนี้ทำให้สังคมเห็นความสำคัญของน้ำ นักปราชญ์ต่อมาที่ยืนยันความเป็นจริงแบบปฐมธาตุ เพียงแต่พรรณนากับปฐมธาตุมีความหลากหลายมากขึ้น เช่น อะแนกซิมานเดอร์ (Anaximander) อะแนกซิมีเนส (Anaximenes) พบความเป็นจริงของธรรมชาติว่ามาจากอากาศจากสารไร้รูป ไม่ว่าพวกเขาได้พบความเป็นจริงแบบใด แต่สะท้อนให้เห็นว่านักปราชญ์ในยุคโบราณเริ่มมีสัมมาทิฐิในการแสวงหาความรู้และความเป็นจริง นักปราชญ์ในยุครุ่งเรือง เช่น โซกราตีส เพลโต อาริสโตเติล นักปราชญ์เหล่านี้ มีบทบาทมากขึ้นในการสร้างสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นในสังคม โดยพวกเขาชี้ให้เห็นว่าสัมมาทิฐิมีความจำเป็นทั้งในชีวิตส่วนปัจเจกและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัมมาทิฐิทางการเมืองการปกครอง นักปราชญ์เหล่านี้ให้ความสนใจและให้ความสำคัญต่อสัมมาทิฐิ เช่น

โซกราตีสกับคุณธรรม: โซกราตีสยืนยันว่า ความรู้คู่คุณธรรม ความรู้ต้องเป็นหนึ่งเดียวกับคุณธรรม ผู้มีความรู้ต้องมีคุณธรรม สามารถหยุดยั้งตนเองมิให้ทำผิดทำชั่ว แต่ความรู้ที่เป็นหนึ่งเดียวกับคุณธรรมนั้นต้องเกิดจากการรู้จักตนเอง ซึ่งทำให้บุคคลไม่กล้าทำผิดทำชั่ว การรู้จักตนเอง คือ การมีสัมมาทิฐิหรือปัญญาที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิตและแยกแยะระหว่างความดีกับความชั่ว โซกราตีสมีความเชื่อว่า คนเราไม่อาจทำอะไรได้ถูกต้อง นอกจากรู้ก่อนว่าความถูกต้องคืออะไร ซึ่งก็เท่ากับว่า เราต้องรู้จักแบบของความถูกต้อง การปฏิบัติจริยธรรมจึงขึ้นอยู่กับการรู้และมาจากความรู้และไม่มีใครทำความผิดด้วยความตั้งใจ แต่เขาทำผิดก็เพราะไม่รู้จักแบบอันแท้จริงของความถูกต้องและมีความเขลาเบาปัญญา คิดว่าสิ่งที่ตนเองทำเป็นสิ่งที่ดี นักปราชญ์โซกราตีสให้ความสำคัญกับการแสวงหาความรู้มากกว่าการแสวงหาทรัพย์ และไม่เพียงแสวงหาความรู้เขายังเป็นคนที่บูชาความจริง แม้ตนเองจะต้องตายก็พร้อมเสียสละชีวิตเพื่อความถูกต้องนั้นโดยไม่หวั่นเกรงต่อความตายที่ถูกหยาบย่นให้โดยสามสิบทรราชย์ (Thirty tyrants) ที่ปกครองเอเธนส์อยู่ในขณะนั้นผู้ปกครองในสมัยนั้น

เพลโตกับคุณธรรม: เพลโตในฐานะศิษย์เอกของโสกราตีส ทำให้โสกราตีสเป็นที่รู้จักของคนทั้งโลก บั้นปลายชีวิตของโสกราตีส เขาถูกประหารชีวิต ทำให้เพลโตตระหนักถึงการไม่มีความรู้และคุณธรรมของผู้ปกครองในขณะนั้น เพลโตจึงเสนอทฤษฎีสรรหาผู้ปกครองที่มีความรู้และคุณธรรมในหนังสือชื่อ “Republic” หรือ “รัฐในอุดมคติ” “อุดมรัฐ” โดยเสนอราชาปราชญ์ (Philosopher King) ให้เป็นผู้ทำหน้าที่ปกครองประชาชน โดยมีชนชั้นกรรมาชีพทำหน้าที่ประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูผู้คนของรัฐและชนชั้นผู้พิทักษ์ชน เป็นผู้คอยช่วยเหลือนักปกครองในการปกครองรัฐ การที่เพลโตเสนอให้ราชาปราชญ์เป็นผู้นำ เพราะเขาเชื่อว่าราชาปราชญ์นั้นเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยความรู้ คุณธรรมและประสบการณ์ที่สามารถนำประชาชนสู่โลกในอุดมคติได้

นอกจากนี้ เพลโตเสนอหลักคุณธรรมหลัก 4 ประการ คือ ปัญญา ความกล้าหาญ การรู้จักพอประมาณ ความยุติธรรม ก็เพราะเขายืนยันว่าคุณธรรมหลักเป็นบ่อเกิดของคุณธรรมทั้งปวงและคุณธรรมเหล่านี้ได้ผ่านปัญญาที่แจ่มชัดของเพลโตหรือผ่านจิตภาคที่ 3 คือ ภาคปัญญาตามหลักจิตวิทยาที่เพลโตแบ่งจิตมนุษย์ออกเป็น 3 ภาค คือ ภาคตัณหา ภาคน้ำใจ และภาคปัญญานั้นเอง

อาริสโตเติลกับกฎทองคำ: อาริสโตเติลในฐานะเป็นศิษย์ของเพลโตเสนอกฎทองคำในฐานะคุณธรรม คือ ทางสายกลาง ผู้ที่ค้นพบกฎทองคำ ต้องอาศัยความรู้ รู้ว่าอะไร คือ ทางสายกลาง เพราะทุกสิ่งย่อมมีความพอดี เป็นความพอดีระหว่างความเกินกับความขาด มากไปก็ไม่พอดี น้อยไปก็ไม่พอดี ความพอดีจึงเป็นคุณธรรม เป็นทองคำ คือ สิ่งที่ดีที่สุดที่เราต้องหาให้พบ ผู้ที่พบความพอดีระหว่างที่สุดของสิ่งทั้งสองสิ่งเท่ากับพบกฎทองคำ ซึ่งต้องใช้สัมมาทิฐิในการค้นหา

นักปรัชญายุคกลางคนสำคัญ เช่น เซนต์ โทมัส อะไควนัส (St. Thomas Aquinas) และเซนต์ ออกัสติน (St. Augustine) เป็นนักปราชญ์และคือนักบุญที่ยืนอยู่บนฐานของสัมมาปัญญาในการนำประชาชนให้ใช้วิถีทางแห่งปัญญาในการพิสูจน์หลักคำสอนของศาสนาคริสต์ โดยอย่างยิ่งข้อพิสูจน์ว่าด้วยการมีอยู่ของพระเจ้า ตามหลักของเหตุผล นักปราชญ์ทั้งสองท่านนี้เป็นแบบอย่างของสังคมในการใช้ปัญญาเพื่อนำคนไปสู่สิ่งที่ดีงาม

นักปรัชญายุคใหม่หรือนวยุค นับตั้งแต่กลุ่มประสบการณ์นิยมและกลุ่มเหตุผลนิยมที่ได้เปิดฉากการใช้ขบวนการปัญญานิยมในการชี้นำสังคมให้ยึดหลักการใช้เหตุผลแสวงหาความรู้และความจริงปรากฏว่าได้รับการขานรับจากปวงปราชญ์และประชาชน เพราะพวกเขาเป็นประจักษ์ผู้จุดประกายทางปัญญาให้แก่สังคมในยุควิทยาศาสตร์ ทำให้การให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์เป็นที่ยอมรับจนถึงปัจจุบันนี้ เพราะการให้เหตุผลแบบอุปนัยตั้งอยู่การวิเคราะห์ประสบการณ์และใช้เหตุผลใคร่ครวญตีความประสบการณ์นั้นอีกครั้งหนึ่ง ทำให้เกิดปัญญาเข้าใจชัด สังคมจึงดำเนินตามหลักการของเขา

นักปรัชญาหลังนวยุคหรือโพสต์โมเดิร์น นักปรัชญาหลังนวยุค เช่นฌอง โบดริยาร์ด (Jean Baudrillard) ในฐานะเป็นนักปรัชญาหลังนวยุคแบบสายกลาง ทำหน้าที่ประสานระหว่างข้อสายรุนแรงที่ปฏิเสธวาทญาณนิยมโดยสิ้นเชิงกับข้อที่เดินตามวาทญาณนิยมอย่างไม่ลืมหูลืมตา แต่โบดริยาร์ดพยายามใช้ความรู้หรือสติปัญญาของเขาในการแสวงหาความรู้ในตาข่ายที่ถูกมองข้าม เขาจึงใช้สโลแกนที่ว่าไม่ปฏิเสธสิ่งใด แต่ทบทวน/ย้อนอ่านทุกสิ่ง[x] การไม่ใช้ตรรกะแบบหัวรุนแรงหรือสุดโต่งเป็นแนวทางใหม่ของปรัชญาหลังนวยุค ถือว่าเป็นการกรุยทางให้กับสัมมาทิฐิในยุคหลังนวยุคให้เป็นที่ยอมรับในวงกว้างมากยิ่งขึ้น เพราะการมองสิ่งต่าง นั้นต้องมองให้ลึก ให้กว้าง มองตามความเป็นจริงตามที่เป็นและยิ่งไปกว่านั้น มองให้เห็นความเป็นเกินจริง (Hyperreality) ของสังคมปัจจุบันด้วย เพราะสังคมวันนี้มีอะไรที่เกินกว่าที่เราเรามองเห็น กล่าวง่าย ๆ ภาพที่เห็นกับความเป็นจริงอาจขัดแย้งกันอยู่ หรือภาพที่ปรากฏเกิน

เลยกว่าความเป็นจริง ซึ่งตรงนี้เองที่นักปรัชญาหลังนวยุคเสนอประเด็นให้พวกเรารู้เท่าทันโดยใช้สัมมาทิฐิทางปรัชญาเข้าไปแก้ไข

มิติทางศาสนา: ศาสนาทุกศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ศาสดาทุกพระองค์ต่างพยายามสั่งสอนให้ศาสนิกของตนปฏิบัติตนบนวิถีทางธรรม ทำให้ชีวิตประสบสิ่งที่ดีงาม สัมมาทิฐิในศาสนาจึงยึดโยงอยู่กับหลักคำสอนของศาสดาอย่างมีต้องสงสัย ดังคำสอนเรื่องสัมมาทิฐิในคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ยืนโดดเด่นในฐานะรุ่งอรุณแห่งชีวิต เป็นแสงทองของชีวิตและนำชีวิตไปสู่อิสรภาพและเสรีภาพที่แท้จริงของมนุษย์ เพราะสัมมาทิฐิจะช่วยให้มนุษย์เข้าใจปัญหาและแก้ปัญหาได้ในที่สุด กระบวนการที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิในระดับโครงสร้างและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมได้ ต้องอาศัยกระบวนการเหล่านี้ คือ การกล่อมเกลามาจากครอบครัว สถาบันการศึกษา การตระหนักรู้ตนเอง พลังสติปัญญาจากสังคม การปลูกฝังคำสอนทางศาสนา และการทำลายมิจฉาทิฐิในใจคน

มิติทางการเมืองการปกครอง: สัมมาทิฐิในทางการเมืองการปกครองสามารถเกิดขึ้นได้ภายใต้ระบบการเมืองที่โปร่งใส นักการเมืองยึดมั่นในคุณธรรมของนักการเมืองและยึดประโยชน์ของแผ่นดินเป็นเป้าหมายในการปกครอง ขจัดความเห็นแก่ตัวและความสุขส่วนตน หากนักการเมืองมองเห็นประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ สละความโลภส่วนตนแล้วไซ้ สัมมาทิฐิในทางการเมืองจึงจะเกิดขึ้นได้ หากตรงกันข้าม มิจฉาทิฐิจะเข้ามาแทนที่ มิติทางวัฒนธรรม: วัฒนธรรม คือ สิ่งที่ทำให้เกิดความเจริญหรือความงอกงาม วัฒนธรรมแยกออกเป็น วัฒนธรรมคือสิ่งที่เป็ความเจริญที่ปรากฏในรูปของวัตถุและเทคโนโลยีที่ได้รับการพัฒนามาในแต่ละยุค เนติธรรม คือ สิ่งพัฒนาเป็นกฎเกณฑ์ให้ทันยุคสมัยกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม สหธรรมคือสิ่งที่ถูกพัฒนาให้สังคมยึดเป็นหลักในการอยู่ร่วมกันและคติธรรม คือ สิ่งที่ยึดเป็นแนวทางในการใช้ชีวิต ความมีสัมมาทิฐิในทางวัฒนธรรมที่ถูกทิศถูกทางต้องตั้งอยู่บนฐานที่ไม่ก่อเกิดปัญหา นั่นคือ วัฒนธรรมที่พัฒนาแล้วไม่สร้างปัญหาให้ชีวิต สังคม แต่กลับเกื้อกูลต่อชีวิตและสังคมในระยะยาวให้มีความเข้มแข็ง ทุกวันนี้ วัฒนธรรมทุกด้านมีปัญหาเพราะขาดสัมมาทิฐิทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมของสังคมไทยจึงถูกร่อนและถูกย่ำยีโดยคนไทยที่รู้เท่าไม่ถึงหรือรู้เท่าไม่ทัน

มิติทางกฎหมาย: กฎหมายเป็นเครื่องประกันความความยุติธรรมให้สังคม สร้างเสมอภาคในสังคม และอำนวยความสะดวกในการปกครอง สัมมาทิฐิทางกฎหมายเป็นที่คาดหวังของประชาชนโดยทั่วไป แต่หลายครั้งกฎหมายถูกบิดเบือนโดยผู้ใช้กฎหมายและการตีความกฎหมายที่ไม่คำนึงเจตนารมณ์หรือการตีความที่มีอคติเป็นตัวนำเพื่อเข้าข้างตนเอง ทันทิที่กฎหมายถูกบิดเบือนนั้นคือ สัมมาทิฐิทางกฎหมายถูกทำให้เฉไฉ ปัญหาจะตามมาอย่างมีต้องสงสัย กฎหมายแทนที่อำนวยความสะดวกปัญหาให้สังคมกลับเพิ่มความยุ่งยากให้ประชาชน กลายเป็นมิจฉาทิฐิทางกฎหมายเพราะไม่สามารถลดปัญหาหรือแก้ปัญหาได้

สรุป สัมมาทิฐิ คือ ความเข้าใจชัดและถูกต้องเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับทุกสังคม สัมมาทิฐิเท่านั้นสามารถแก้ปัญหาได้ สัมมาทิฐิเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันสังคมและปลดปล่อยสังคมให้พ้นจากความเลวร้ายสู่สังคมสันติสุขที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. (2522). **ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2538). **ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2546). **ชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น เล่มสี่ : ย้อนอ่านปรัชญานวยุคของมนุษยชาติ (ช่วงสร้างระบบเครือข่าย)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.

- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2534). **วรรณกรรมทางมนุษยศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร.
- ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2529). **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, รศ. (2534). **หลักพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____. (2530). **จริยศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฌอง ปอล ซาทร์. (2540). **ปรัชญาเอ็กซิลเทนเซียลิสต์ก็คือนุษยนิยม**. แปลโดย วิทยา เศรษฐวงศ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมชาติ.
- ไชยา อีเคเด. (2541). **มนุษย์นิยมแนวใหม่**. แปลโดย ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชาญเสน. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- เดือน คำดี, ดร. (236). **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ทรงวิทย์ แก้วศรี, บรรณาธิการ. (2532). **มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ปรัชญาบูรพทิศ**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2536). **ปรัชญาตะวันออก**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- _____. (2555). **พื้นฐานปรัชญาการศึกษา: ภูมิปัญญาของตะวันออกและตะวันตก**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- นายแพทย์สุวัฒน์ จันทรจำนง. (2540). **ความเชื่อของมนุษย์ปรัชญาและศาสนา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.
- นภาเดช กาญจนะ, ดร. (2541). **ปรัชญาชีวิตยุค 2000**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้อยทอง.
- พระทักษิณคณาธิกร. (2517). **ปรัชญา**. กรุงเทพฯ: อุนสรณ์งานมานปนกิจศพนางวงศ์แสงประภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ยุตฺโต). (2535). **พุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์**. กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2550). **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม บริษัทเคสดีไทย จำกัด.
- _____. (2549). **เปรียบเทียบแนวความคิดพุทธทาสกับซาร์ทร์**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป.
- พระมหาบุญเรือง ปญญาวิโร (เจนทร). (2544). **มนุษย์นิยมในปรัชญาขงจื้อ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิน ดอกบัว. (2544). **ปวงปรัชญากรีก**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: บริษัทอักษรเจริญทัศน์.
- _____. (2540). **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2546). **ปรัชญาทั่วไป**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- วิทยากร เชียงกุล. (2551). **ปรัชญาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.
- สถิต วงศ์สวรรค์, รองศาสตราจารย์. (2537). **ปรัชญาตะวันออก**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์รวมสาส์น.
- สเลียร์ พันธรังสี. (2519). **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ: แพร์พิทยา.
- สเลียร์ โพธิ์นันทะ. (2522). **เมธีตะวันออก**. กรุงเทพฯ: ทวีพิมพ์ดี.
- สนิท ศรีสำแดง. (2538). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา**. กรุงเทพฯ: นีลนารการพิมพ์.
- ส. ศิวรักษ์ (นามแฝง). (2537). **ศิลปะแห่งการเขียน**. กรุงเทพฯ: ยูโรปาเพลส.
- สุเมธ เมธาวิทยากุล, ผศ.ดร. (2535). **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์.
- สายพิน ศุพุทธมงคล, ผู้แปล. (2539). **โลกของโซฟี**. (โยสไตน์ กอร์ดอร์ แต่ง). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คบไฟ.

- สมภาร พรหมทา. (2541). **ชีวิตกับความขัดแย้ง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2538). **พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์: บทวิเคราะห์ปัญหาโสเภณี การทำแท้งและกา รุณยฆาต**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์.
- _____. (2543). **มนุษย์กับศาสนา**. กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2545). **มนุษย์กับการแสวงหาความจริงและความหมายของชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- สิทธิ์ บุตรอินทร์, ศาสตราจารย์, ดร. (2523). **ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรวพินยา.
- _____. (2544). **ปรัชญาเปรียบเทียบมนุษยนิยมตะวันออกตะวันตก**. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุคส์จำกัด.
- _____. (2532). **มนุษยนิยม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สุจิตรา รณริน, รองศาสตราจารย์, ดร. (2540). **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: บริษัทอักษรา พัฒนา จำกัด.
- สุวรรณ สถาอานันท์ และเนื่องน้อย บุญเนตร. (2542). **คำ : ร่องรอยความคิดความเชื่อไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณ สถาอานันท์. (2538). **มนุษย์ทัศน์ในปรัชญาตะวันออก**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สุนทร ณ รัชสี. (2537). **ปรัชญาอินเดีย : ประวัติและลัทธิ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2540). **คู่มืออภิปรัชญา**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. (2532). **ปรัชญาอินเดีย**. กรุงเทพฯ: บริษัทอัมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- _____. (2549). **วิเคราะห์อภิปรัชญาในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- อมร โสภณวิเชษฐวงศ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์. (2523). **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย รามคำแหง.
- อนุমানราชชน, ศาสตราจารย์พระยา. (2531). **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการจัดพิมพ์เนื่องในวาระ ครบรอบ 100 ปี พระยาอนุমানราชชน.